

**УСТОЙЧИВИ ПОЛИТИКИ ЗА ИНТЕГРАЛНО СЪХРАНЯВАНЕ
НА МАТЕРИАЛНОТО И НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО**

**SUSTAINABLE INTEGRATED STORAGE POLICIES OF TANGIBLE
AND INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE**

ЗА БУКВИТЕ
ОПИСМЕНЕХЪ

**УСТОЙЧИВИ ПОЛИТИКИ
ЗА ИНТЕГРАЛНО СЪХРАНЯВАНЕ НА МАТЕРИАЛНОТО
И НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО**

Сборник от Научна конференция проведена на 7 – 8 юни 2021 г.
НЧ „Просвета – 1914“, гр. Малко Търново

**Академично издателство „За буквите – О писменехъ“
София, 2021**

СЪДЪРЖАНИЕ

Тереза Тренчева, Деница Младенова, Евелина Здравкова. Социализация и образователни аспекти на културното наследство в университетска среда	6
Събина Ефтимова, Таня Тодорова, Елена Савова, Християн Атанасов. Библиографските ресурси като елемент от научноизследователски проект.....	14
Християн Атанасов. Лозенград и неговата околност на страниците на вестник „Македония“.....	23
Искра Цветанска. Интегриране на мултидисциплинарни подходи за опазване на писмено културно наследство.....	33
Венцислав Велев. Разработването на нови подходи за социализация на нематериалното културно наследство – предизвикателства по време на пандемия /Уеб платформа „Living Heritage Experiences and the Covid-19 Pandemic“/.....	39
Васил Загоров, Христо Христов. Мотиви и подбуди при съвременното градско стенно изкуство.....	47
Светлозар Елдъров. Хърватите и съдбата на българите и българското културно-историческо наследство в Одринска Тракия 1912–1913 г.....	56
Събина Ефтимова, Кристина Босакова, Траяна Велкова. Примери за съвременното поддържане и отношение към родовата памет в България.....	83
Диана Стоянова, Виктория Цветкова. Вестник „Странджа“ – културното наследство на Странджа планина.....	90
Ралица Йотова, Симона Душева. Краеведът Гро Горов и приносът му за съхраняването на историята и културата на Странджа.....	98
Илияна Камбурова. Предизвикателствата в опазване и съхранение на архивно-документалното наследство на проф. Тодор Боров.....	103
Мариета Филчева. Опазване на фондохранилището на исторически музей „Проф. Александър Фол“ Малко Търново.....	107
Тематичен библиографски списък за община Малко Търново.....	114

CONTENTS

Tereza Trencheva, Denitsa Mladenova, Evelina Zdravkova. Socialization and Educational Aspects of Cultural Heritage in a University Environment.....	13
Sabina Eftimova, Tania Todorova, Elena Savova, Hristiyan Atanasov. Bibliographic Resources as an Element From a Research Project.....	21
Hristiyan Atanasov. Lozengrad and Its Region on the Pages of the Macedonia Newspaper.....	32
Iskra Tsvetanska. Integrating Multidisciplinary Approaches to the Preservation of Written Cultural Heritage.....	38
Ventzislav VeleV. The Development of New Approaches for Socialization of the Intangible Cultural Heritage – Challenges During a Pandemic /Web Platform “Living Heritage Experiences and the Covid-19 Pandemic”/.....	46
Vasil Zagorov, Hristo Hristov. Motives and Inspirations in Contemporary Urban Street Art.....	55
Svetlozar Eldarov. The Croatians and the Fate of the Bulgarians and the Bulgarian Cultural and Historical Heritage in Edirne Thracia 1912–1913.....	82
Sabina Eftimova, Kristina Bosakova, Trayana Velkova. Examples of Modern Maintenance and Attitude Towards Ancestry Memory in Bulgaria.....	89
Diana Stoyanova, Viktoria Tsvetkova. “Strandzha” Newspaper –the Cultural Heritage of the Strandzha Mountain.....	97
Ralitsa Yotova, Simona Dusheva. The Local Historian Goro Gorov and his Contribution for Preservation of the History and Culture of Strandzha.....	102
Iliana Kamburova. The Challenges in Preserving and Preserving the Archive-Documental Heritage of Prof. Todor Borov.....	106
Marieta Filcheva. Preservation Of The Holdings Of The Historical Museum “Prof. Alexander Fall” Little Thorn.....	113
Thematic Bibliography For The Municipality Of Malko Tarnovo.....	114

**РАЗРАБОТВАНЕТО НА НОВИ ПОДХОДИ ЗА СОЦИАЛИЗАЦИЯ
НА НЕМАТЕРИАЛНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ /УЕБ ПЛАТФОРМА „LIVING HERITAGE EXPERIENCES
AND THE COVID-19 PANDEMIC“/**

Венцислав Велев

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: *Вече повече от година човечеството е изправено пред предизвикателство да търси много отговори на въпроси свързани пряко с неговото оцеляване. Настъпилата в световен мащаб пандемия не само промени установения с години стереотип на живот, но наложи да се възприеме ново отношение и нагласа при вземането на решения на местно, регионално и субрегионално, национално и световно ниво. Разработването на нови стратегии и политики, както и конкретни планове за тяхното изпълнение се оказа задача от първостепенно значение.*

Прилагането на нови подходи свързани с опазването и съхраняването на наследеното от миналото нематериално културно наследство (НКН) също е част от този процес. В рамките на своите компетенции Секретариата по прилагането на Конвенцията за нематериално културно наследство на ЮНЕСКО разработи поредица от насоки, които бяха обсъдени и предложени за апробирани в страните членки по конвенцията. Всички те са насочени към въвеждането на нови мерки целящи опазването и популяризирането на НКН в условията и на пандемична обстановка. Обект на разработка са и действия, насочени към обединяване на усилията на международната общност в тази посока.

Спецификата на дейностите за съхраняване на нематериалното културно наследство, която цели опазване не само на самия елемент, но и на неговия носител – живия човек, предразполага вземането на спешни мерки в тази посока. Заложеното в конвенцията и препоръките за нейното прилагане разбиране за “крехкия характер” на НКН се наложи да бъде отново повторено и повече от всякога засилено в неговото приложение. Дискусиите по този въпрос и тяхното обобщение се превърна във важна част от работата на световната общност за преодоляване на последиците от пандемията и за набелязване на нови мерки свързани с работата в тази посока и занапред.

Разработената от ЮНЕСКО нова уеб платформа „Living heritage experiences and the COVID-19 pandemic“ е насочена към обобщаване и представяне на добри практики от различните държави насочени към опазване и социализиране на НКН.

Ключови думи: *Нематериално културно наследство, Конвенция 2003, пандемия, COVID 19, ЮНЕСКО, уеб платформа*

ВЪВЕДЕНИЕ

Вече повече от година човечеството е изправено пред предизвикателство да търси много отговори на въпроси свързани пряко с неговото оцеляване. Настъпилата в световен мащаб пандемия не само промени установения с години стереотип на живот, но наложи да се възприеме ново отношение и нагласа при вземането на решения на местно, регионално и субрегионално, национално и световно ниво. Разработването на нови стратегии и политики, както и конкретни планове за тяхното изпълнение се оказа задача от първостепенно значение.

Прилагането на различни по своя характер от досегашните и иновативни по своята същност подходи, свързани с опазването и съхраняването на наследеното от миналото нематериално културно наследство (НКН) в условията на пандемия, е част от настъпилите промени в световен мащаб. В рамките на своите компетенции Секретариата по

прилагането на Конвенцията за нематериално културно наследство на ЮНЕСКО¹ разработи поредица от насоки, които незабавно биват подложени на обсъждане и предложени за апробирани в страните членки по конвенцията. Всички те са насочени към въвеждането на нови мерки целящи опазването и популяризирането на НКН в условията и на пандемична обстановка. Обект на разработка са и действия, насочени към обединяване на усилията на международната общност в тази посока. Това е нов момент в работата на международната организация До този момент са разработвани стратегии свързани с опасност от войни и природни бедствия и катаклизми. Въвеждат се вече и нови – в пандемични и постпандемични ситуации.

РАЗРАБОТВАНЕ НА НОВИ ПОДХОДИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СИТУАЦИЯТА СВЪРЗАНА С ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID 19

До този момент спецификата на дейностите за съхраняване на нематериалното културно наследство е насочена към опазването на самия елемент. Ситуацията в условията на пандемия налага специално внимание да се взема и по отношение на неговия носител – живия човек. Това предразполага вземането на спешни мерки в тази посока. Заложеното в конвенцията и препоръките за нейното прилагане разбиране за “крехкия характер” на НКН се наложи да бъде отново повторено и повече от всякога засилено в неговото приложение. В съответствие с възприетото виждане за крехкостта на живото наследство се предприемат и конкретни мерки за неговото опазване и разработване на нови политики действащи и по време на криза. Дискусиите по този въпрос и тяхното обобщение се превърна във важна част от работата на световната общност за преодоляване на последиците от пандемията и за набелязване на нови мерки свързани с работата в тази посока и занапред.

В отговора на пораженията нанесени от COVID-19 и въведените повсеместно мерки за ограничаване, макар и за определен период от време, на социални контакти, ЮНЕСКО предприема поредица от действия, насочени към проследяване на последиците възникнали в резултат от пандемията. В същото време, на дневен ред се поставя и въпроса за нуждата от предприемане на мерки, които ще са нужни в етапа на възстановяване, който неминуемо предстои. Налага се виждането, че предвид и широкото използване на информационните технологии е нужно разработване и създаване на уеб-базирана платформа, която по подходящ начин не само да онагледява, но и да даде публичност на стореното до този момент. Нейната цел е свързана и с ясно изразената необходимост от обмен на опит, нови изследвания и предприемане на различни подходи за съхранение на живото наследство на човечеството в контекста на пандемията. Цели се, също така, в пълнота да се покажат положените усилия от различните държави и предприети от тях мерки по отношение на преодоляване на последици от въведените епидемични мерки, а също така и на различните начини, които

общностите използват за разкриване на своето живо наследство като източник за устойчивост и възстановяване. [1]

Разработена е методика на действие. Тя включва провеждане на първоначално широко онлайн проучване, което обхваща всички държави членки на ЮНЕСКО. Същото стартира през април 2020 г. и представлява предоставяне на възможност за попълване в онлайн режим на анкетна карта.² Същата се попълва от страна на представители на отделните държави, както и на оторизирани от тях лица и организации. Търси се най-точен и ясен отговор, който да освети предприетите различни подходи и мерки. Въпросите, които са отправени, са обединени в три основни групи, а именно:

- Как пандемията влияе върху живота наследство?
- Как се адаптира живота наследство към кризата?
- Как общностите мобилизират своето живо наследство, за да им помогнат да се справят с пандемията?

Като краен резултат от онлайн анкетата може да се посочи, че на нея са се отзовали представители на 78 държави, които са дали повече от 200 отделни коментари и предложения, съпровождащи попълването на анкетния формуляр. Самото попълване е разработено като стандартен интернет протокол, от който автоматично се обобщават част от получените резултати. В следствие от страна Секретариата по конвенцията е осъществен анализ, който бива структуриран в специален доклад, озаглавен „Живо наследство в условията на пандемията на COVID-19“^[2](*Същото име е дадено и на разработената впоследствие уеб-базирана платформа* б.м. ВВ).

Анализът на получените резултати разкрива предприетите в отделните страни поредица от стъпки, като се посочва и ефектът от тях. В същото време се излиза и с конкретни препоръки, които следва да се имат предвид при предприемането на последващи конкретни действия в отделните страни. Същите могат да се структурират в три пункта, които имат следния вид:

1. ОБЩО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ХОРАТА И ПРАКТИКИТЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЖИВОТО НАСЛЕДСТВО

Видно е, че мащаба на пораженията нанесени от пандемията в световен обхват са изключително тревожни. В голяма степен те се отразяват на част от прилаганите до този момент политики насочени към популяризиране на културното наследство като цяло. Разработените и приложени в практиката различни подходи за социализация на идентифицираното нематериално културно наследство, като различен тип празници, ритуали, фестивали, представяния пред публика са отменени или отложени. Трудно е да се планират събития предвид сложната и бързо променяща се обстановка. Голяма част от общностите не могат да

практикуват своите традиционни обреди, както и да използват отделни културни и природни пространства, които са от важна значимост за пълноценното изразяване на тяхното нематериално културно наследство. От своя страна това води и до практикуването от години общуване и споделяне на отделни културни практики, които са не само част от живото наследство, но и важна част от живота на общността по места.

Пандемията предизвика в световен мащаб сериозни сътресения в социалния и културен живот на много хора. Тежко се отрази загубата и на стотици хора, като по този начин се достигна до загубата на ценни за човечеството елементи на нематериално културно наследство, на което тези хора са били носители. На следващо място ограниченията доведоха и до загуба на доходи за много от хората и това рефлектира върху техните практики за опазване и споделяне на нематериално културно наследство. В сферата на представяне на наследените практики ограниченията тежко се отразиха на практиките за представяне посредством използването на различен тип сценични пространства, както и на практикуващите традиционните занаяти. Прекият досег и обмен между хората силно се ограничи и в отделни моменти това довежда до фатални последици – загуба на познание, умения и споделяне на наученото и произведеното.

2. АДАПТИРАНЕ В УСЛОВИЯТА НА СВЕТОВНА ПАНДЕМИЯ И КРИЗА

Анализът нагледно показва, че независимо от проблемите нематериалното културно наследство не е със затворен характер, а е динамично и променящо се. То има способността да се адаптира и развива. В същото време това се доказва и от различни проучвания за кризи, през които то е преминавало. През всичките изминали години, както и сега общностите продължават да търсят начини и възможности за различен тип практикуване и споделяне на нематериалното си културно наследство. Макар, че до този момент подобен тип епидемия и ограничения в такъв мащаб да не са познати на съвременното човечество, то въвеждането на различен по своя обхват и времетраене ограничителни мерки и карантини го карат да търси нови начини за представяне на традиционните ритуали и практики. Започнаха търсения за подходи водещи до адаптиране на досега показваните събития, като целта бе те да се запазят и поетапно възстановяват. Наложените тотални ограничения през почти цялата 2020 г. нагледно показаха необходимостта от прилагане на такъв тип подходи. Използваха се за първи път и онлайн формати на комуникация и представяния в широк формат – от срещи и конференции до концерти и показване на ритуали. За това способства и появата на нови или неизползвани напълно онлайн платформи. Посредством тях се даде възможност за непрекъсване на процеса на социализация на културното наследство, както и за разпространение и трансфер на знания. В допълнение на това неоценима помощ дадоха и различните социални мрежи, които

изиграха неоценима роля по отношение подпомагането на хората да поддържат пряка връзка помежду си, макар и в един по-нов – онлайн, формат. В същото време това способства и за скъсяване на физическото разстояние и подпомагане на сближението между отделните хора и общности. Платформи от типа на Facebook и Youtube спомогнаха да се реализират нов тип представяния на различни практики, както и същите да достигат до много нови хора от цял свят. По този начин се насърчи и чувството за солидарност между отделните хора – както между тези практикуващи отделни елементи на нематериално културно наследство, така и между тези, които го изучават и популяризират.

3. ПРАКТИКИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА СТАБИЛНОСТ

Пандемията и наложеното ограничаване в свободното придвижване на хора по места доведе и до някои положителни моменти. Наблюдава се подчертано сплотяване на основната общностна единица – семейството. Споделянето на общо време между отделните членове на едно семейство доведе и до по-пълно споделяне на ритуали и практики, някои от които пренебрегнати до този момент. Въведената изолацията даде възможност в рамките на семейството и една общност да се припомнят много малко позабравени културни практики. Споделянето на познания от едни членове на семействата към други, както и тяхното представяне пред други членове на общността посредством различен тип онлайн технологии доведе до нов тип общуване, който допълни традиционното практикувано до този момент. Комуникацията между отделните поколения се засили. Това в голяма степен способства и за преодоляване на изолацията и до опазване на съхраненото до този момент познание. Споделянето му в онлайн среда доведе и до неговото популяризиране в мащаби, каквито до този момент не бяха смятани за възможни.

Резултатите от въведените мерки предизвикани от световната пандемия от COVID-19 доведе и до търсене на нови подходи насочени към стимулиране на националните политики насочени към съхраняване и на нематериалното културно наследство. Създадох се условия за разкриване на нов тип творческа среда за носителите на нематериално културно наследство, предизвиквайки възраждане на забравени елементи или дори разкриване на нови такива. Подновен бе интереса към опазване на традициите, както и към тяхното опознаване и споделянето им между поколенията. В много от страните старинни практики свързани с изработването на различен тип маски се възстановиха и започнаха да се прилагат в нов тип среда. Много елементи на нематериалното културно наследство се трансформираха в контекста на пандемията, целейки на базата на традицията да се засилят нови подходи насочени към опазване на човека.

УЕБ ПЛАТФОРМА „LIVING HERITAGE EXPERIENCES AND THE COVID-19 PANDEMIC“

Резултат от проучването и получените предложения и споделени практики е разработената и представена на общественото внимание уеб базирана платформа – „Living heritage experiences and the COVID-19 pandemic“. Важното е да се има предвид, че в нея е заложен принципа на непрекъснатото обновяване. Това се осъществява на основата на своевременно подадени нови данни от отделните страни, които бързо биват обобщени и представени. Споделените практики са показани в широк аспект и дават възможност за мултиплициране на техния положителен ефект съобразно спецификата на всяка една отделна държава и на нейното нематериално културно наследство. До този момент в платформата са споделени 253 практики, като най-много те са от региона на Европа и Северна Америка. Предоставена е и широка достъпност, както и възможност за корекция на поднесени вече материали. При направата на отделните предложения и тяхното проследяване при прилагането им в практиката се взема предвид и обстоятелството, че светът все още е в пандемична обстановка и макар, че в някои от страните пандемията бележи и ръст на силно намаляване, то като цяло преодоляването ѝ остава все още на дневен ред. [3]

Фиг. 1. Platform on living heritage experiences and the COVID-19 pandemic
<https://ich.unesco.org/en/platform-on-living-heritage-experiences-and-covid-19-01123>
(актуално към дата 07.06.2021)

Макар и борбата с COVID 19 все още да бележи променлив успех, то в световния дневен ред неминуемо се поставя и въпроса за това как ще изглежда бъдещето и по какъв начин ще се изграждат обществата след като пандемията приключи. В голяма степен това се отнася и за опазването и социализирането на нематериалното културно наследство в новите условия.

В контекста на това се призовава към активно споделяне на всяка една положителна практика приложена в отделните страни, с цел нейното обстойно изследване и мултиплициране. Целта е да се създадат условия за интегриране на живото наследство в плановете за възстановяване след пандемия. Ето защо са изведени и три ключови препоръки, които имат следния вид:

- Препоръка 1: Разработване и изграждане на ефективни механизмите за подпомагане възстановяването на носителите на живо наследство на местно ниво, включително чрез местни управленски структури.
- Препоръка 2: Широко използване на цифровите технологии, с цел увеличаване на видимостта и разбирането на живото наследство.
- Препоръка 3: Укрепване и засилване на връзките между отделните страни насочени към опазването на живото наследство, както и разработване на конкретни планове и програми в това отношение. [4]

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да се отбележи, че международната общност предприема бързи и адекватни мерки насочени към предприемане на конкретни действия за преодоляване последиците от пандемията COVID-19. Споделянето на добри модели и тяхното приложение, каквато е практиката и до този момент, се засилва. Всички страни активно работят по отношение на общата цел свързана с опазване на живото наследство и работа в новите условия на развитие. Представянето на положителните действия, нагледно показано през уеб платформата „Living heritage experiences and the COVID-19 pandemic“ е крачка в тази посока. Усилията се оценяват като положителни и се възприемат от цялата световна общественост като нова крачка по посока съхранение на нематериалното културно наследство на човечеството.

БЕЛЕЖКИ

¹ В съответствие с чл. 10 от Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство нейното прилагане и координиране усилията на всички страни членки по нея е възложено на Секретариата по Конвенцията. Той работи с всички държави-членки на ЮНЕСКО, включително тези, които не са страни по конвенцията. Работата на секретариата се извършва под ръководството на генералния директор на ЮНЕСКО и в съответствие с одобрена програма приета от Генералната конференция на организацията. // <<https://ich.unesco.org/en/secretariat-00032>> (последно посетен на 07.06.2021)

² Онлайн анкетно проучване. Формуляр за попълване (анкета) <<https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=Uq5PHbM5-kuwswIpVrERINnkQSOomq1MmuOyKzP21kdUNzFHQjBNMUQ0RDNKSE5DSTc4TFIxOUJBQyQIQCN0PWcu>> (последно посетен на 07.06.2021)

ЛИТЕРАТУРА/ REFERENCES

- [1] Living heritage experiences in the COVID-19 pandemic (9 September 2020) // <<https://ich.unesco.org/en/8ga-special-event-on-pandemic>> (последно посетен на 07.06.2021)
- [2] Report CLT/2021/RP/2 – Living Heritage in the face of COVID-19 // [online] <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377671.locale=en>> (последно посетен на 07.06.2021)
- [3] Platform on living heritage experiences and the COVID-19 pandemic <<https://ich.unesco.org/en/platform-on-living-heritage-experiences-and-covid-19-01123>> (актуално към дата 07.06.2021)
- [4] Практики приложени в отделните държави <<https://ich.unesco.org/en/resources-01134>> (последно посетен на 07.06.2021)

THE DEVELOPMENT OF NEW APPROACHES FOR SOCIALIZATION OF THE INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE – CHALLENGES DURING A PANDEMIC /WEB PLATFORM “LIVING HERITAGE EXPERIANCES AND THE COVID-19 PANDEMIC”/

Abstract: *For more than a year now, humanity has been facing the challenge of seeking many answers, but questions directly related to its survival. The global pandemic has not only changed the stereotype of life that has been established for years but has required a new attitude and attitude in decision-making at local, regional and sub-regional, national and global levels. The development of new strategies and policies, as well as concrete plans for their implementation, has proved to be a priority.*

The application of new approaches related to the protection and preservation of the intangible cultural heritage inherited from the past (ICH) is also part of this process. Within its competences, the Secretariat for the Implementation of the UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage has developed a series of guidelines that have been discussed and proposed for testing in the member states of the Convention. All of them are aimed at the introduction of new measures aimed at the protection and promotion of the ICH in the conditions of a pandemic situation. Actions aimed at uniting the efforts of the international community in this direction are also being developed.

The specificity of the activities for preservation of the intangible cultural heritage, which aims to protect not only the element itself, but also its bearer – a living person, predisposes to take urgent measures in this direction. The understanding of the convention and the recommendations for its implementation of the “fragile nature” of the ICH had to be repeated and reinforced more than ever in its application. Discussions on this issue and their summary have become an important part of the work of the world community to overcome the effects of the pandemic and to identify new measures related to work in this direction in the future.

Keywords: *Intangible cultural heritage, 2003 Convention, new approaches to conservation of ICH, UNESCO, COVID 19, pandemic, web platform*

Assoc. Prof. Ventzislav Veleв, PhD
University of Library Studies and Information Technologies
E-mail: v.velev@unibit.bg